

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.7.55>**Наталія Ахтирська,**

канд. юрид. наук, доцент,

доцент кафедри правосуддя

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКСТРАДИЦІЯ «ВОРА В ЗАКОНІ»

У статті на підставі дослідження правозастосовної практики аналізуються правові підстави для екстрадиції (видачі) осіб за запитом іноземних держав для притягнення до кримінальної відповідальності та відбування покарання. Особливого значення набуває таке міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні, коли видача стосується членів організованих злочинних угруповань. Наявність міжнародних багатосторонніх та двосторонніх угод, спрямованих на зосередження зусиль міжнародної спільноти у сфері боротьби з організованими формами злочинності, транснаціональною злочинністю, сприяла прийняттю державами відповідних спеціальних законів, які б відповідали взятим зобов'язанням. До кримінального законодавства також вносились зміни та доповнення щодо визначення співучасті, формулювалися нові склади злочинів, за які передбачалось суворе покарання. Нині практика стикається з низкою проблемних питань, пов'язаних з реалізацією вказаних норм: щодо строків притягнення до відповідальності; об'єктивного визначення складу злочину, за який передбачається видача; вплив факту звернення особи за набуттям статусу біженця тощо. Піддається аналізу прийняття змін до законодавства, яким унормовано статус «вора в законі». Забезпечення політичної та економічної стабільності в Україні вимагає суттєвих змін у правоохоронній політиці держави щодо боротьби з організованою злочинністю, яка стала однією із суттєвих загроз охоронюваним державою правам та інтересам громадян, сталому розвитку суспільства, а також національній і публічній безпеці України. Організована злочинність, а також особи, які здійснюють її організацію та керівництво, – «зłodії у законі» формують в Україні злочинне середовище. Воно характеризується наявністю жорсткого кодексу поведінки, сталих кримінальних традицій, високим рівнем організованості, ієрархічності, закритості і конспіративності. У статті піддається критичному аналізу введення терміна, віднесеного до жаргону, «вор в законі» в офіційний текст закону. Обгрунтована достатність наявної правової бази (конвенційних зобов'язань, двосторонніх угод та національного законодавства) для вирішення судами питання щодо екстрадиції.

Ключові слова: видача правопорушників, організована злочинність, транснаціональна злочинність, види співучасті, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження.

Постановка проблеми. Видача осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів або засуджених судом іноземної держави, для кримінального переслідування або виконання вироку, а також передача осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання в державі, громадянами яких вони є, визнається найважливішими видами міжнародного співробітництва у сфері кримінального судочинства, що дозволяє забезпечити незворотність притягнення осіб до відповідальності, призначення покарання, соціальну реабілітацію засуджених осіб. Особливого значення інститут екстрадиції набуває в умовах глобалізації, інтеграції, міграції населення та зростання рівня організованої транснаціональної злочинності. У 2019 році до судів надійшло 105 запитів (клопотань) про застосування екстрадиційного арешту (ст. 584 КПК); 5 – про видачу особи (екстрадицію) (ст. 573 КПК) [1].

Судова практика в умовах посилення активності транснаціональної злочинності

стикається з низкою питань, пов'язаних з екстрадицією правопорушників. Адвокати так званих «зłodіїв у законі» намагаються, попри наявність міжнародних зобов'язань України, створювати правові химери задля перешкоджання передачі злочинців запитувачим державам для притягнення до відповідальності та відбування покарання. Як зазначав Р. Гарріс, інколи адвокати стають пособниками неправди, стають «камеліями права, що продають з аукціону власні переконання та талант» [2, с. 4].

Мета статті – проаналізувати правові підстави для екстрадиції (видачі) осіб за запитом іноземних держав для притягнення до кримінальної відповідальності та відбування покарання, доцільність введення терміна «вор в законі» в офіційний текст закону.

Виклад основного матеріалу. Україна є стороною низки міжнародних договорів, спрямованих на вирішення питань видачі

правопорушників. А відповідно до Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ст. 9); зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права (ст.18) [3].

На необхідність позитивного вирішення питань екстрадиції наголошує Європейський суд з прав людини. Так, у рішенні по справі «Сьорінг проти Сполученого Королівства» зазначено, що, «як впливає з 5 п. 1 (f), що дозволяє «законний арешт <...> особи <...>, проти якої вживаються заходи видачі», Конвенція не захищає право не бути виданим як таке. Водночас тією мірою, якою рішення про екстрадицію тягне негативні наслідки для здійснення права, наданого Конвенцією, вона може, якщо ці наслідки не мають занадто віддаленого характеру, зумовити обов'язок держави-учасниці Конвенції забезпечити відповідну гарантію. Для Конвенції притаманний пошук справедливого балансу між вимогою забезпечити загальні інтереси суспільства та захистити основні права людини. Оскільки спрощується процес переміщення людей по всьому світі, злочинність набуває все більше міжнародного виміру, в інтересах всіх держав, щоб підозрювані у вчиненні злочинів особи, що переховуються від правосуддя за кордоном, постали перед судом. І навпаки, *створення безпечних сховищ для таких осіб не тільки небезпечно для держав, що їх приховують, а й підриває основи інституту видачі*. Ці міркування мають бути включені до кола факторів, які варто врахувати під час тлумачення та застосування поняття нелюдського та такого, що принижує людську гідність, поводження та покарання» (Soering v. The United Kingdom, 07.07.1989 р.) [4].

Аналіз судової практики свідчить, що загалом судами правильно застосовується чинне законодавство, однак в окремих випадках спостерігається неоднозначне тлумачення його положень.

Так, прокурору було відмовлено в задоволенні клопотання про застосування екстрадиційного арешту до громадянина Російської Федерації у зв'язку з розпочатим ним процесом отримання в Україні статусу політичного біженця. Вказане обґрунтування, надане слідчим суддею, суперечить чинному законодавству, оскільки, згідно з ч. 4 ст. 590 КПК України, рішення про видачу особи (екстра-

дицію) не може бути прийнято, якщо така особа подала заяву про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, чи скористалася відповідно до законодавства правом на оскарження рішення щодо зазначених статусів, до остаточного розгляду заяви, у порядку, встановленому законодавством України. У даному випадку предметом клопотання прокурора, поданого до слідчого судді, було застосування екстрадиційного арешту, а не прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію), що відповідає ч. 10 ст. 584 КПК України, яка передбачає, що екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі. Очевидно, що під час прийняття рішення відбулася заміна понять – «застосування екстрадиційного арешту» та «прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію)», що стало підставою для скасування прийнятого рішення апеляційною інстанцією.

Відповідно до ст. 587 КПК України, екстрадиційна перевірка обставин, що можуть перешкоджати видачі особи, проводиться центральним органом України або за його дорученням чи зверненням відповідною регіональною прокуратурою. У судовій практиці виникають дискусійні питання щодо можливості оскарження дій прокуратури або зобов'язання її судовим рішенням провести повторну перевірку у зв'язку з появою нових обставин. У провадженні Печерського районного суду м. Києва надійшло клопотання З., в якому він просить зобов'язати Генеральну прокуратуру України провести повторну екстрадиційну перевірку, оскільки на його заяву Генеральною прокуратурою України в проведенні такої перевірки було відмовлено. Так, заявник зазначає, що 11.02.2015 р. Генеральною прокуратурою України винесено постанову про його екстрадицію до Республіки Білорусь. Він звернувся до Державної міграційної служби України із заявою про надання йому статусу особи, що потребує додаткового захисту, та остаточне рішення за цією заявою ще не прийнято, відповідно, Генеральною прокуратурою України не прийнято остаточного рішення про здійснення фактичної передачі, та таке рішення не може бути прийнято до вирішення судом спору з Міграційною службою. Таким чином, інформація, яка міститься в матеріалах екстрадиційної перевірки, застаріла та не відповідає дійсності, зокрема, і щодо стану його здоров'я, який значно погіршився за час перебування в СІЗО під час застосування до нього екстрадиційного арешту, та натепер наявні обставини, які перешкоджають екстрадиції.

Очевидно, що підстави для проведення повторної екстрадиційної перевірки відсутні. За наслідками проведеної екстрадиційної перевірки було прийнято рішення про видачу особи в Республіку Білорусь, заявником рішення про видачу оскаржувалось, проте його скаргу залишено без задоволення ухвалою слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 07.04.2015 р., та вказана ухвала залишена без змін ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 27.05.2015 р. Після прийняття рішення про видачу особи він звернувся до Державної міграційної служби України із заявою про надання йому статусу особи, що потребує додаткового захисту, в задоволенні якої йому було відмовлено. Заявником оскаржується відповідне рішення в порядку адміністративного судочинства. У зв'язку із вказаними обставинами фактична передача особи була відстрочена. До вирішення спору з Державною міграційною службою України будь-яке рішення по суті прийнято бути не може. При цьому після набрання законної сили відповідними рішеннями адміністративних судів Генеральною прокуратурою України, навіть за відсутності заяви, здійснюється повторна екстрадиційна перевірка щодо того, чи не настали в період відстрочення фактичної передачі обставини, які можуть перешкоджати видачі особи.

Питання про законність та обґрунтованість рішення про видачу розглядається, виходячи з обставин, які мають місце на момент прийняття рішення. У зв'язку з цим звернення особи в компетентний орган з клопотанням про надання їй статусу біженця після прийняття рішення про видачу не повинно тягти відкладення розгляду скарги на рішення про видачу, оскільки визнання судом такого рішення законним та обґрунтованим не зумовлює в майбутньому фактичну передачу особи запитуючій державі до вирішення відповідного клопотання або до закінчення процедури оскарження за наявності відмови в задоволенні такого клопотання (ст. 14 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., ст. 33 Конвенції про статус біженців, ст. 3 та ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод). Отже, сам факт звернення особи з клопотанням про надання статусу біженця не впливає на вирішення питання про законність та обґрунтованість рішення суду.

Відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, яка прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року: а) «організована злочинна група» означає структурно оформлену групу в складі трьох або більше осіб, що існує

протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, для того, щоб одержати, прямо або посередньо, фінансову або іншу матеріальну вигоду; б) «серйозний злочин» означає злочин, який карається позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання; с) «структурно оформлена група» означає групу, яка не була випадково утворена для негайного вчинення злочину і в якій не обов'язково формально визначені ролі її членів, обговорений безперервний характер членства або створена розвинута структура; d) «майно» означає будь-які активи, матеріальні чи нематеріальні, рухомі чи нерухомі, виражені в речах чи у правах, а також юридичні документи або акти, які підтверджують право на такі активи або інтерес у них; е) «доходи від злочину» означають будь-яке майно, придбане чи отримане, прямо або посередньо, в результаті вчинення будь-якого злочину (ст. 2).

Згідно зі ст. 5 «Криміналізація участі в організованій злочинній групі» Конвенції проти транснаціональної злочинності, Кожна Держава-учасниця вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть знадобитися для того, щоб визнати як кримінально карані такі діяння, коли вони вчиняються навмисно:

а) обидва чи одне з таких діянь, не відносячи їх до замаху на вчинення злочину і незалежно від фактичного вчинення злочинного діяння:

б) змова з одним або декількома особами щодо вчинення серйозного злочину, що має мету, прямо чи посередньо пов'язану з одержанням фінансової або іншої матеріальної вигоди, причому, якщо це передбачено внутрішнім законодавством, також передбачається фактичне вчинення одним з учасників змови будь-якої дії для реалізації цієї змови або причетність організованої злочинної групи;

с) діяння будь-якої особи, яка, усвідомлюючи або мету і загальну злочинну діяльність організованої злочинної групи, або її наміри вчинити відповідні злочини, бере активну участь у:

а. злочинній діяльності організованої злочинної групи;

б. інших видах діяльності організованої злочинної групи, усвідомлюючи, що її участь сприятиме досягненню вищезгаданої злочинної мети;

д) організацію, керівництво, пособництво, підбурювання, сприяння або надання порад щодо серйозного злочину, вчинене

ного за участю організованої злочинної групи (ч. 1).

При цьому в правозастосуванні доцільно особливу увагу звертати на ч. 2 даної статті, в якій зазначено, що «усвідомлення, намір, умисел, мета або змова, про які йдеться у пункті 1 цієї статті, можуть бути встановлені з об'єктивних фактичних обставин справи».

Держави-учасниці, внутрішнє законодавство яких як елемент складів злочинів, визнаних такими відповідно до пункту 1 (а) (і) цієї статті, передбачає причетність організованої злочинної групи, забезпечують, щоб їхнє внутрішнє законодавство відносило до числа серйозних злочинів усі злочини, вчинені за участю організованих злочинних груп. Такі Держави-учасниці, а також Держави-учасниці, внутрішнє законодавство яких як елемент складів злочинів, визнаних такими відповідно до пункту 1 (а) (і) цієї статті, передбачає фактичне вчинення дії з реалізації змови, повідомляють про це Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй під час підписання ними цієї Конвенції або під час здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження або приєднання.

Відповідно до ч. 9 ст. 18 «Взаємна правова допомога», Держави-учасниці можуть відмовити у наданні взаємної правової допомоги відповідно до цієї статті на підставі відсутності обопільного визнання відповідного діяння злочином. Однак запитувана Держава-учасниця може, якщо вона вважає це за належне, надати допомогу, обсяг якої вона визначає на власний розсуд, незалежно від того, чи є відповідне діяння злочином відповідно до внутрішнього законодавства запитуваної Держави-учасниці.

Згідно з ч. 30 ст. 18, Держави-учасниці розглядають, у міру необхідності, можливість укладання двосторонніх або багатосторонніх угод чи домовленостей, які відповідали б цілям цієї статті, забезпечували б її дію на практиці або зміцнювали б її положення [5].

Наступним питанням є строки притягнення до відповідальності. Так, 1 березня 2019 р. набрав чинності для України Четвертий Додатковий Протокол до Конвенції про видачу правопорушників, Стаття 1 якого «Строки давності» змінює Статтю 10 Конвенції в такій редакції: «1. Видача не дозволяється, якщо закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується, відповідно до законодавства запитуючої Сторони. 2. У видачі не може бути відмовлено на підставі того, що закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується,

відповідно до законодавства запитуваної Сторони. 3. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти, документа про прийняття, затвердження чи приєднання може заявити, що вона залишає за собою право не застосовувати пункт 2: а) у разі, коли запит про видачу стосується правопорушень, стосовно яких ця держава має юрисдикцію відповідно до її кримінального законодавства; та/або б) якщо її внутрішнє законодавство прямо забороняє видачу в разі, коли закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується, відповідно до її законодавства. 4. Під час визначення того, чи закінчилися строки давності переслідування або покарання особи, видача якої запитується, відповідно до її законодавства, будь-яка Сторона, що зробила застереження згідно з пунктом 3 цієї статті, враховує відповідно до її законодавства будь-які акти або події, які мали місце в запитуючій Стороні, тією мірою, якою аналогічні акти або події мають наслідком переривання або зупинення перебігу строку давності в запитуваній Стороні».

Оскільки в Законі України «Про ратифікацію Третього додаткового протоколу та Четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників» від 7 червня 2017 р. [6] не міститься застережень щодо строків, визначених Протоколом, то у видачі не може бути відмовлено на підставі того, що закінчилися строки давності переслідування чи покарання особи, видача якої запитується, відповідно до законодавства запитуваної Сторони (України).

На практиці виникають проблеми щодо обов'язковості обопільної криміналізації для прийняття рішення для екстрадиції. Відповідно до ст. 2 Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 17 березня 1978 р. [7], який набув чинності для України 09.06.1998 р., стаття 5 Конвенції про видачу правопорушників змінена та викладена в такій редакції:

«1. За правопорушення, пов'язані з податками, зборами, митом та валютою, видача здійснюється між Договірними Сторонами відповідно до положень цієї Конвенції, якщо правопорушення, за законодавством запитуваної Сторони, відповідає правопорушенню такого ж самого характеру.

2. У видачі правопорушника не може бути відмовлено на підставі того, що законодавство запитуваної Сторони не передбачає таких самих податків чи зборів або не регулює податки, збори, мито або валюту таким же чином, як законодавство запитуючої Сторони».

За Конвенцією про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. [8]:

1. Договірні Сторони зобов'язуються відповідно до умов, передбаченими цією Конвенцією, за вимогою видавати один одному осіб, що перебувають на їхній території, для притягнення до кримінальної відповідальності або для приведення вироку у виконання.

2. Видача для притягнення до кримінальної відповідальності провадиться за такі діяння, які за законами запитуючої і запитуваної Договірних Сторін є карними і за здійснення яких передбачається покарання у виді позбавлення волі на термін не менше одного року або більш тяжке покарання.

3. Видача для приведення вироку у виконання провадиться за такі діяння, які відповідно до законодавства запитуючої і запитуваної Договірних сторін є карними і за здійснення яких особу, видача якої потрібна, було засуджено до позбавлення волі на термін не менш шести місяців або до більш тяжкого покарання (ст. 56).

Відмовлення у видачі правопорушників в рамках країн СНД регламентується статтею 57 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, а саме:

1. Видача не провадиться, якщо: а) особа, видача якої потрібна, є громадянином запитуваної Договірної Сторони; б) на момент одержання вимоги карне переслідування відповідно до законодавства запитуваної Договірної Сторони не може бути порушено або вирок не може бути приведено у виконання внаслідок закінчення терміну давності або з іншої законної підстави; в) у відношенні особи, видача якої потрібна, на території запитуваної Договірної Сторони за той же злочин був винесений вирок або постанова про припинення провадження в справі, що вступила в законну силу; г) злочин відповідно до законодавства запитуючої або запитуваної Договірної Сторони переслідується в порядку приватного обвинувачення (за наявою потерпілого).

2. У видачі може бути відмовлено, якщо злочин, у зв'язку з яким потрібна видача, здійснено на території запитуваної Договірної Сторони.

3. У разі відмови у видачі запитуюча Договірна Сторона повинна бути інформована про підстави відмови.

Доцільно звернути увагу, що розбіжності у формулюванні окремих ознак складу злочину, у вчиненні якого обвинувачується особа, або в юридичній кваліфікації діяння не є підставою для відмови в екстрадиції,

оскільки оцінюватися повинні фактичні обставини та його караність за законами запитуючої та запитуваної держави.

Для визначення того, чи підпадають фактичні обставини під кримінально карані дії, необхідно керуватися ст. 11 Кримінального кодексу України. Абсолютні розбіжності в юридичній кваліфікації діянь або відсутність тих чи інших ознак складу злочину не впливає на прийняття рішення щодо екстрадиції. Законодавство запитуючої та запитуваної держав не може бути тотожним. Необхідно оцінювати фактичні обставини та їх караність. Наприклад, у Республіці Киргизія в Кримінальному кодексі є відповідальність за ст. 165 «Викрадення чужої худоби», хоча в КК України відсутній такий склад злочину, екстрадиція має здійснюватися, оскільки цей склад за фактичними обставинами є злочинним проти власності – крадіжкою. В інших державах передбачається суворе покарання за викрадення культурних цінностей, що також не передбачено в законодавстві України, проте це не виключає позитивного рішення щодо екстрадиції, оскільки за фактичними обставинами є загальнокримінальним злочинним й за законодавством України.

Статус «вора в законі» не набувається поза волею особи або з необережності. Особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання (ч. 3 ст. 24 КК України). Законодавство України криміналізує участь у злочинних спільнотах – стаття 255 КК України «Створення злочинної організації».

Статус «Створення злочинної організації» визначає його сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднаних злочинних організацій або організованих груп. Отже, причетність особи до злочинно-караної діяльності за національним законодавством та міжнародними договорами, незалежно від термінологічного формулювання, є підставою для її екстрадиції.

Варто відрізнити від вказаного випадки, коли відсутні міжнародні зобов'язання держав (багатосторонні та двосторонні) щодо криміналізації окремих діянь, які є суто традиційними та притаманними культурі та правосвідомості окремих народів та не завдають шкоди світовому порядку та безпеці як такі. Так, за Кримінальним кодексом Канади карається позбавленням волі до п'яти років одночасне перебування у декіль-

кох шлюбах («двоєженство/двоємужество»), в Туркменістані, Філіппінах (до шести років позбавлення волі), Єгипті, Руанді, Індонезії, Південній Дакоті, Іллінойсі, Оклахомі, Гаваїях, Брунеї, Північній Нігерії, Саудівській Аравії, Афганістані злочином є подружня зрада. У таких випадках, коли Кримінальний кодекс України не передбачає відповідальності за подібні дії, відсутні міжнародні зобов'язання та двосторонні погодження, екстрадиція не допускається.

В апеляційних скаргах захисники так званих «ворів у законі» оскаржують рішення судів про екстрадицію, посилаючись на те, що в законодавстві України відсутнє формулювання такого статусу особи. З цього приводу варто зауважити, що Україна має міжнародні зобов'язання у сфері боротьби зі злочинністю, у тому числі з організованою та транснаціональною. Так, відповідно до ст. 3 Конвенції про видачу правопорушників, видача не здійснюється, якщо правопорушення, у зв'язку з яким вона запитується, розглядається запитуваною Стороною як політичне правопорушення або правопорушення, пов'язане з політичним правопорушенням (ч. 1). Таке ж правило застосовується, якщо запитувана Сторона має досить підстав вважати, що запит про видачу правопорушника за вчинення звичайного кримінального правопорушення був зроблений з метою переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань або що становище такої особи може бути погіршене з будь-якої з цих причин (ч. 2). Для цілей цієї Конвенції вбивство або замах на вбивство глави держави або члена його сім'ї не вважається політичним правопорушенням (ч. 3). Ця стаття не зачіпає ніяких зобов'язань, які Договірні Сторони могли взяти або можуть взяти на себе за будь-якою іншою міжнародною конвенцією багатостороннього характеру (ч. 4).

Доводи апеляційних скарг про те, що у разі видачі в Російську Федерацію «вора в законі» він буде підданий переслідуванню правоохоронних органів, не є підставою для відмови у застосуванні запобіжного заходу та вирішення питання про екстрадицію. Підстав подавати сумніву гарантії, які надаються запитуючою стороною, яка є суб'єктом міжнародного права, про те, що кримінальне переслідування по відношенню до такої особи буде здійснюватися відповідно до законодавства та міжнародних договорів із дотриманням Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, у суду немає.

Особа не підлягає видачі у разі, якщо є підстави вважати, що в запитуючій державі особа може бути піддана не лише катуванню, але й нелюдському або такому, що принижує людську гідність, поводженню чи покаранню. При цьому необхідно брати до уваги як загальну ситуацію, так і конкретні обставини, які у своїй сукупності можуть свідчити про наявність або відсутність серйозних підстав вважати, що особа може зазнати порушення її прав.

Запит щодо екстрадиції «вора в законі» не має на меті переслідування його за політичними міркуваннями, у зв'язку з расовою приналежністю, віросповіданням або національністю або належністю до певної соціальної групи. Злочин, в якому його звинувачують, належить до загальнокримінальних злочинів (організована злочинність).

В апеляційних скаргах не наводяться суду конкретні обставини, які б у своїй сукупності могли б свідчити про наявність серйозних підстав вважати, що саме така особа може бути піддана жорсткому, нелюдському поводженню чи покаранню.

У разі, якщо адвокат скаржитися на тяганину, зволікання, допущені під час розгляду поданого клопотання про надання статусу біженця, це не може бути розглянуто, оскільки не є предметом кримінального судового розгляду.

Посилання адвокатів в апеляційних скаргах на справу 1983 р., яка розглядалася судом Франції, є неприйнятним, оскільки Рамочним Рішенням № 2002/584/ПВД Ради Європи про європейський ордер на арешт та процедури передачі осіб між державами-членами від 13 червня 2002 р. (яке прийняте після Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності та на її виконання з урахуванням загроз організованої транснаціональної злочинності, 2000 р.), така практика скасована, а саме *перевірка на предмет подвійного злочинного діяння*. У цьому документі йдеться про те, що передача засуджених або підозрюваних для виконання вироку чи для кримінального переслідування забезпечує можливість усунути такі притаманні нинішнім чинним процедурам екстрадиції, як складність та небезпечність зволікань (п. 5). До того ж, відповідно до вказаного документа, якщо перераховані нижче злочини визначені в ордері запитуючої держави та караються позбавленням волі з верхньою межею не менше трьох років, то стосовно даних злочинів передача осіб на підставі європейського ордеру на арешт згідно з умовами даного Рамкового рішення повинна виконуватися без проведення перевірки на предмет подвійного злочинного діяння. Під

«подвійним злочинним діянням» мається на увазі вимога, щоб дія чи бездіяльність, вчинені особою, визнавались злочином згідно із законодавством обох зацікавлених держав. До таких злочинів належить участь у злочинній організації.

Крім того, у справі Fox, Campbell and Hartley v. United Kingdom, пов'язаній з терористичною діяльністю, Суд вказав на необхідність забезпечення відповідного балансу між захистом інститутів демократії як загального інтересу та захистом індивідуальних прав [9].

Відповідно до вирішення питання у справах про екстрадицію «вора в законі» його права не порушуються (надається правова допомога, справа розглядається повноважним судом з дотриманням законодавства).

Як справедливо зазначив Я. Броунлі, видача правомірна тільки у тому разі, якщо вона не являє собою співучасть у порушенні прав людини або у злочинах проти міжнародного права [10, с. 448].

Висновки

Очевидно, що прийняття 4 червня 2020 року Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою», в якому під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям, здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив» [11], не створює додаткових підстав для вирішення питань екстрадиції, для цього Україна має низку міжнародних зобов'язань та достатню національну правову базу.

До того ж, чи потрібно «забруднювати» Кримінальний кодекс України жаргоном, узаконювати «ворів у законі»? Даний термін відсутній в юридичних енциклопедіях, а його зміст розкривається лише в спеціалізованих джерелах («Энциклопедический синонимический словарь: «Язык блатных. Язык Мафиози») [12, с. 187-188].

Список використаних джерел:

1. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінальних проваджень за 2019 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019 (дата звернення: 18.06.2020).

2. Гаррис Р. Школа адвокатури: Руководство по ведению гражданских и уголовных дел. СПб., 1911. 662 с.

3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.06.2020).

4. Судебное решение ЕСПЧ «Серинг (SOERING) против Соединенного Королевства» (Страсбург, 7 июля 1989 года). URL: <http://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sering-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/> (дата звернення: 18.06.2020).

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 18.06.2020).

6. Про ратифікацію Третього додаткового протоколу та Четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників : Закон України від 7 червня 2017 року № 2090-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2090-19#Text> (дата звернення: 18.06.2020).

7. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників (Страсбург, 17 березня 1978 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_035#Text (дата звернення: 18.06.2020).

8. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних від 22 січня 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text (дата звернення: 18.06.2020).

9. Фокс, Кэмпбэл и Хартли против Соединенного Королевства (Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom) : Постановление Европейского Суда по правам человека от 30 августа 1990 года (жалобы №№ 12244/86, 12245/86, 12383/86). URL: <http://european-court.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/foks-kempbel-i-xartli-protiv-soedinennogo-korolevstva-postanovlenie-evropejskogo-suda/> (дата звернення: 18.06.2020).

10. Броунли Я. Международное право. Книга первая. Москва: «Прогресс», 1977. 507 с.

11. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» Закон України від 4 червня 2020 р. № 671-IX. URL: <https://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/193652.html> (дата звернення: 18.06.2020).

12. Хоменко О. Энциклопедический синонимический словарь: «Язык блатных. Язык Мафиози» : в 2-х томах. Киев., 1997. Т. 1. 527 с.

Nataliia Akhtyrsk. Extradition of “code-bound thief”

The article, based on a study of law enforcement practice, analyzes the legal grounds for extradition (extradition) of persons at the request of foreign states to prosecute and serve a sentence. Such international cooperation in criminal proceedings is of particular importance when extradition concerns members of organized criminal groups. The existence of international multilateral and bilateral agreements aimed at concentrating the efforts of the international community in the field of combating organized crime, transnational crime, has facilitated the adoption by states of relevant special laws that would comply with their commitments. The Criminal Codes were also amended to define complicity, and new types of crimes were formulated, for which severe punishment was envisaged. Currently, the practice faces a number of problematic issues related to the implementation of these rules: the timing of prosecution; mutual determination of the corpus delicti for which extradition is envisaged; the impact of the fact of a person's application for refugee status, etc. It is possible to analyze the adoption of amendments to the legislation, which regulates the status of “thief in law”. Ensuring political and economic stability in Ukraine requires significant changes in the law enforcement policy of the state to combat organized crime, which has become one of the significant threats to state rights and interests of citizens, sustainable development of society and national and public security of Ukraine. Organized crime, as well as the persons who organize and lead it – “thieves in law”, form in Ukraine a typical criminal environment for the states of the former USSR. It is characterized by a strict code of conduct, established criminal traditions, a high level of organization, hierarchy, secrecy and secrecy. The article critically analyzes the introduction of the term referred to in jargon in the official text of the law. The adequacy of the existing legal framework (convention obligations, bilateral agreements and national legislation) for the courts to decide on extradition has been substantiated.

Key words: extradition of offenders, organized crime, transnational crime, types of complicity.